

BESENYEI LAJOS

A megújult öröklési jogi szabályokról¹

Az természetes, hogy ha egy jogág esetében új törvénykönyv születik, akkor az, az egész jogág területén jelentős változásokat eredményez.

A jelen tanulmány az öröklési jog területén bekövetkező változásokkal kíván foglalkozni. Miután az új Polgári Törvénykönyv, a 2013. évi V. törvény, (továbbiakban: új Ptk.) 8:4. §-a szerint csak 2014. március 15-én lép hatályba, a tanulmány célja elsősorban az, hogy felhívja a figyelmet a jelenleg hatályos rendelkezések változásaira, és egyúttal jelezze azokat a körülményeket, amelyek indokolták a korábbi rendelkezésektől eltérő új szabályozást.

Közismert megállapítás és tény, hogy a jelenleg hatályos Ptk.-nak az öröklési jogi része bizonyult a legstabilabb résznek, mivel több, mint fél évszázad alatt, mindössze két-három alkalommal került sor – akkor sem alapvető kérdésekben – a módosítására.

Az öröklési jog a tulajdoni viszonyok „átörökítését” jelenti, egyik nemzedékről a másik nemzedékre. A politikai rendszerváltást követően a tulajdoni viszonyokban bekövetkezett jelentős változások miatt az öröklési jog több szabálya már nem volt alkalmas arra, hogy a megváltozott tulajdoni viszonyokat „örökítse” tovább. Ugyanakkor a társadalmi viszonyokban is jelentős változások következtek be. Csak példaként utalunk a motorizáció fejlődésére. 1959-ben² a személyek és áruk helyváltoztatásának szinte kizárólagos formája a vasúti fuvarozás volt. Személyautó alig volt, azok is mai szemmel kis teljesítményűek voltak, tehergépkocsi fuvarozás töredéke volt a jelenleginek. Ma évente (sajnos) több százan vesztek életüket, valamilyen közúti balesetben. Ha figyelembe vesszük, az ugyancsak a motorizáció fejlődésével mind gyakrabban előforduló munkavégzéssel kapcsolatban bekövetkező haláleseteket, ezek mind a fenti állításunk igazolását jelentik. A sort lehetne még tovább folytatni.

A jelen körülmények mellett, a szerző csak a korábban mondott körben vállalkozhat vélemény-nyilvánításra. Majd a gyakorlat fogja eldönteni, hogy az új rendelkezések alkalmasak lesznek-e azon elképzelések, célok megvalósítására, amelyekre az előkészítők szántak az adott rendelkezéseket. Itt is igaz, hogy a puding próbája... Ennek szellemében a szerző tartózkodni kíván a kritikai megfogalmazásoktól. Döntően igaz ez akkor is, ha egy-két esetben valamely rendelkezéssel kapcsolatban el tudott volna képzelni jobb

---

¹ A jelen tanulmány Dr. Blazovich László professzor úr 70. születésnapja tiszteletére íródó emlékkönyv részére készül, a szerző azon kívánságával, hogy az itt tárgyalt kérdések személyével való alkalmazására legkorábban 30 év után kerüljön sor.

² Amikor a jelenleg hatályos Polgári Törvénykönyvet az akkori Országgyűlés elfogadta.

megoldást is. Ezek nagy része különböző szakfolyóiratokban, írott és elektronikus sajtóban is tárgyalt kérdések, tehát publikusnak tekinthetők.

1. A közös veszélyben elhaltak öröklési jogi problémái

1. A közös veszélyben elhaltak problémái akkor jelentkeznek, amikor több személy, akik egymással rendszerint vérszerinti kapcsolatban vannak, nem egyidőben, de egyazon okra visszavezethetően halnak meg.³ Ilyen esetekben, ha azt az egyébként nem vitatható öröklési feltételt vesszük alapul, mint ahogy a jelenleg hatályos rendelkezés is teszi, hogy az öröklésnek elengedhetetlen feltétele, hogy az örökös túlélje az örökhatót, akkor, aki a kórházba szállítás közben hal meg egyéb feltételek megléte mellett örökölni fog azon személy után, aki a helyszínen vesztette életét.

A kérdés illetve probléma súlyát két körülmény döntően meghatározza:

1. A motorizáció fejlődésével évente 4-500 személy veszti életét az országúton. A különböző balesetekben meghalt személyek, rendszerint a fiatalabb korosztályhoz tartoznak, akik rendszerint nem készítettek korábban végrendeletet, illetve nem tettek egyéb végintézkedést sem.
2. Az idesorolható személyek inkább a fiatalok csoportjába tartoznak és rendszerint még nincs leszármazójuk.

Ugyanakkor a vagyonuk, pontosan ki nem mutatható módon, jelentős mértékben a szülők, vagy a közvetlen rokonság különböző módon és különböző mértékben juttatott adományokból áll, vagy legalább is a vagyonuk jelentős részét képezi. Mivel a törvényes öröklés rendje alapvetően a vérrokonságon alapszik,⁴ előfordulhat és több esetben elő is fordult, hogy az elhunyt szülei „közreműködésével” szerzett vagyon a később szintén meghalt „túlélő” házastárs tulajdonszerzését követően az ő rokonságára szállt át és a korábban meghaltak a szülője/ szülei elveszítették gyermeküket, és elveszítették a remélt későbbi eltartójukat is.

Az új rendelkezés szerint „*A közös balesetben, vagy más hasonló közös veszélyhelyzetben elhunyt személyek, az egymás utáni öröklés tekintetében a halál beálltának sorrendjétől függetlenül kiesetnek tekintendők.*”

Ez a megoldás – véleményem szerint – erősíti azt a korábban is mondott elvet, hogy a törvényes öröklési rend alapvetően a vérszerinti kapcsolatra épül, ami alól csak a túlélő házastárs öröklése tesz csak kivételt.⁵

³ Szinte naponta lehet az újságban olvasni, vagy a rádió és TV műsorokban hallani, hogy valamilyen közúti balesetben a sérült gépkocsiban ülők egyike a helyszínen, még a másik a kórházba szállítás közben halt meg.

⁴ Kivéve természetesen a túlélő házastárs öröklését.

⁵ Az utóöröklés és az öröklési szerződés, már a végintézkedésen alapuló öröklés körébe tartozik.

II. Az élettársak helyzete

Akik figyelemmel kísérték a kodifikációs folyamatot, a kodifikáció egyes fázisaiban figyelemmel kísérhették az élettársakra vonatkozó tervezett öröklési jogi szabályok változásait. Az a vita is gyakorlatilag a nyilvánosság előtt folyt le, amely során a kisebbik kormánypárt egyértelműen úgy foglalt állást, hogy a Ptk. – ba, csak a házasságon alapuló család fogalma kerüljön be és csak a házasságon alapuló kapcsolatban biztosítson a törvény a túlélő házastársnak, tehát a nem vérszerinti hozzátartozónak öröklési jogot.

1. Elsősorban a családjogi könyv, de a kötelmi jogi könyv is több helyütt tartalmaz ugyan az élettársakra vonatkozó rendelkezéseket, de ezek a rendelkezések az öröklési jogi részt nem érintik.

Ennek függvényében a 7:6 (1) bekezdés c) pontjának a megfogalmazása adott esetben aggályos lehet. Ez a rendelkezés így szól: *Érdemtelen az öröklésre „aki a hagyatékban való részesülés céljából az örökhagyó után törvényes öröklésre jogosult, vagy az örökhagyó végintézkedésében részesített személy életére tört.”*

A aggály ugyan az, mint a jelenleg hatályos szabályozásban a kitagadásnál. A jelenleg hatályos Ptk. 663. § (1) bekezdés c) pontja szerint, ha a kötelesrészre jogosult az örökhagyó élettársának az életére tört, vagy sérelmére egyéb súlyos büntetést követ el, az örökhagyó ezen okból nem tagadhatja ki a köteles részből. Ha az örökhagyó élettársi kapcsolatban élt, nem tagadhatja ki gyermekét, ha az, az élettársa életére tört. A példa fokozható és a gyakorlatban előfordulhat, hogy az örökhagyó gyermeke az élettársi kapcsolatból született, vagyis a gyermek édesanyja életére tört és ezért az édesapja nem foszthatja meg a köteles résztől.⁶ Ezt az anomáliát a kitagadás intézményénél az új kodifikáció kijavította, de az érdemtelenéségnél benn maradt a hiány az új szövegben.

Ha a felek élettársi kapcsolatban élnek és ebből a kapcsolatból utód származik, és a közös gyermek valamelyik élettárs (szülő) életére tör, akkor, a másik élettárs (szülő) tekintetében a gyermek több okból is nem minősül érdemtelennek:

a) az idézett törvényhely szerint a gyermek csak akkor lesz érdemtelen az öröklésre, ha magatartását a hagyatékban való részesülés céljából fejtette ki. E szempontból teljesen közömbös, hogy a gyermek magatartása, az örökhagyó házastársa vagy élettársa ellen irányul. Abban az esetben, ha a gyermeknél megállapítható a hagyatékban való részesülés célzata, jelentősége van annak, hogy az adott célszemély, vagyis a gyermek egyik szülője az örökhagyónak házastársa, vagy élettársa;

b) nem lesz megállapítható az érdemtelenység akkor, ha az elhalt szülő nem tett végintézkedést. A túlélő élettárs a törvény alapján nem minősül örökösnek. Ha a gyermeknél az örökségben való részesedés célzata megállapítható, akkor van jelentősége annak, hogy az adott személy az örökhagyónak élettársa, vagy házastársa. Előbbi esetben nem lehet az érdemtelenséget megállapítani, az utóbbi esetben viszont igen.

Az új Ptk. 7:4 § (2) bekezdés b) pontja szerint természetesen a szülőnek joga van gyermekét kitagadni, de ha az örökhagyó a kitagadás lehetőségével bármilyen okból nem élt, a sérelmet szenvedett szülőre nézve méltánytalan, és azt hiszem, hogy társa-

⁶ A jelenleg hatályos jog szerint ilyen esetnek az előfordulása azért relatíve kicsi, mert kitagadható az is, akit öt évnél súlyosabb szabadságvesztésre ítélték.

dalmilag is kedvezőtlen, ha öröklési igényt érvényesíthet ez a gyermek a szülője után fennmaradó vagyomból.

Az élettárs öröklési lehetősége

A kérdéssel kapcsolatban csak utalni szeretnék arra a több helyen kifejtett korábbi állásfoglalásunkra, amely nem ért egyet azzal, hogy az élettárs öröklését csak a végintézkedésen alapuló öröklési lehetőségre szorítja.⁷

Egy új jogszabálynak előre mutatónk is kell lenni, a most tárgyalandó új rendelkezés pedig inkább visszamutató, konzervatív, nem pedig progresszív, előremutató.

Nem tartjuk elfogadható érveknek, hogy ha valaki az élettársát akarja örökösévé tenni, akkor alkosson végrendeletet. Tudomásul kellene két dolgot venni:

a) az élettársi kapcsolatban is lehet családi összetartozás és utódnevelés. Ezt mutatja az a tény is, hogy a mai az élveszületések számának több mint harmada élettársi kapcsolatban történik.

b) a végintézkedésen alapuló öröklés, legalább is számszerűen jelentős mértékben kisebb, mint a törvényes öröklés. Ebből az következik, hogy az emberek jelentős része nem alkot végrendeletet, vagy egyéb végintézkedést nem tesz. Ha ehhez hozzászámítjuk – véleményünk szerint nem lebecsülhető számban előforduló előre nem várható és előre nem látható halálesetek számát, amikor valaki úgy hal meg, hogy nem tud végintézkedést tenni, az élettárs akkor sem jön számba a törvényes öröklésnél, ha esetleg vérszerinti törvényes örökös nincs, csak az állam, mint törvényes örökös fog örökölni.

III. Új szabályok a törvényes öröklés rendjében

1. A törvényes öröklési szabályok helye az öröklési jogban.

Az új szabályozás megszüntette a logikusnak, aligha mondható rendszert, amely szerint a végintézkedésen alapuló öröklés mindig megelőzi a törvényen alapuló öröklést, de a törvénykönyv az öröklési jogi részben előbb a törvényes öröklés szabályait tárgyalta és csak ezt követően történt meg a végintézkedésen alapuló öröklés szabályainak a tárgyalása. Kétségtelen, hogy ennek a sorrendnek is meg volt a maga idejében a maga indokolása. A Ptk. miniszteri indokolása szerint, a javaslat a törvényes öröklés szabályaiban foglaltakat tekintette „az öröklés legmegfelelőbb, általában a szocialista felfogással, a családi kapcsolatokkal leginkább összhangban álló módjának...”⁸

⁷ A jelenleg hatályos rendelkezések az úgynevezett bejegyzett élettársak tekintetében kivételt tesz. Az új Ptk. a bejegyzett élettársakról nem tesz említést, majd a hatályba léptető törvény fog rendelkezni arról, hogy a bejegyzett élettársakról szóló 2009. évi XXIX törvény a továbbiakban, alkalmazható lesz-e vagy nem.

⁸ A Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959. 471. p.

2. A törvényes öröklési rendben bekövetkezett jelentős változások.

Ezek a változások több szinten is alkalmasnak tűnnek a gyakorlatban jelentkező érdek-összeütközések kiküszöbölésére, vagy legalább is jelentős tompítására.

2.1. Túlélő házastárs – leszármazók közötti érdek-összeütközések.

Az természetes és az új szabályozás is egyértelműen követi a korábbi rendelkezéseket, hogy ha az örökgyónak van öröklésre jogosult és képes leszármazója, akkor első helyen ő tekintendő törvényes örökösnek.

A konfliktusok döntően akkor jelentkeznek, amikor a túlélő házastárs és a leszármazók között megromlott, vagy megromlik a kapcsolat. Ez többségében olyankor jelentkezik, amikor az örökgyó leszármazója nincs vérségi kapcsolatban a túlélő házastárssal, vagyis a leszármazó vagy házasságon kívül született, vagy az örökgyó korábbi házasságából származott. A jelenlegi szabályok szerint a túlélő házastárssnak, a hagyaték azon részén, aminek nem szerezte meg a tulajdonjogát, holtigtartó haszonélvezeti jogot biztosít a törvény. Több esetben előfordul, hogy a túlélő házastárs és a leszármazó között életkor szempontjából nincs jelentősnek mondható különbség. Ilyen esetekben a leszármazó örökösnek gyakorlatilag semmi esélye nincs arra, hogy a jog szerint tulajdonában álló dolgot valaha is használatba tudja venni. Ez elsősorban a tartós fogyasztási cikkek tekintetében veti fel a leszármazó érdekeinek a védelmi igényét, mert amikor majd hozzájutna a tulajdonához, – a mai technikai fejlődés időszakában – az adott dolog legalább is erkölcsi értelemben használhatatlanná, szinte értéktelenné válik. Ugyanez a helyzet jelentős technikai változás nélkül is bekövetkezhet. Elegendő egy jelentős értéket képviselő nagy értékű személygépkocsira, vagy más hasznójárműre gondolni. A jelenlegi szabályok is megkísérelték a lehetséges konfliktusforrásokat kezelni. Elegendő utalni a haszonélvezeti jog korlátozására és megváltására. Ezek a rendelkezések azonban nem váltották be a hozzáfűzött reményeket, elsősorban a megváltásra megszabott rövid határidő miatt, másrészt pedig jogértelmezési kérdés, nevezetesen, hogy a megváltás alanyi joga-e a túlélő házastárssnak, vagy örökösnek, vagy nem.

Az új szabályok – véleményünk szerint – úgy tűnik, hogy alkalmasak lesznek az itt rejtőző problémákat megoldani. Igen szűk, de a túlélő házastárs szempontjából igen jelentős területen megmarad a túlélő házastárs haszonélvezeti joga, mégpedig az örökgyóval közösen használt lakásra és annak berendezési és felszerelési tárgyaira. Ez a haszonélvezeti jog nem korlátozható és a túlélő házastárssal szemben a megváltás nem kezdeményezhető. Ez a megoldás figyelemmel van – elsősorban az időskorú házastársak valamelyikének a halála esetén arra, hogy a túlélő házastárssnak a házastársa elvesztésén túl, újabb traumát ne kelljen elszenvednie azzal, hogy kénytelen a volt közös lakást elhagyni. Az új szabály figyelembe veszi, hogy nagyon sok esetben – függetlenül a lakás és berendezési és felszerelési tárgyakon fennálló tulajdonviszonyoktól, – hosszú éveken keresztül, a házastársak együtt használták, e bútorok között élték le életük java részét, ezért ezek használatától ne lehessen a túlélő házastársat semmilyen jogcímen megfosztani.

Hangsúlyozandó – mint lényegében az egész polgári jogban – hogy a rendelkezés diszpozitív, tehát a felek természetesen ettől eltérően is megállapodhatnak, de a leszármazó örökösnek a fenti megoldással szembeni igénye bírói úton nem kényszeríthető ki.

A túlélő házastárs a volt közös lakás és annak berendezési és felszerelési tárgyain örökölt holtigtartó haszonélvezeti jog mellett, az örökagyó egyéb vagyonából egy gyermekrésznit részt tulajdonjogát fogja örökölni.

Osztályos egyezség alapján lehetőség lesz arra, hogy az állagöröklés helyett a túlélő házastárs az egész hagyatéokra haszonélvezeti jogot szerezzen.

A jelenleg hatályos rendelkezések szerint, amennyiben a haszonélvezeti jog megváltásra kerül, akkor is a túlélő házastárs egy gyermekrésznit vagyona jogosult. Látszólagosnak véljük a mértékkel szemben azt az ellenvetést, hogy a túlélő házastárs akkor fog nagyobb vagyontömeghez hozzájutni, ha kevesebb leszármazója, azaz gyermeke volt az örökagyónak. Azért tartjuk ezt látszólagosnak, mert az élet természetes rendje szerint a leszármazó(k) viszik tovább a szülői vagyont, ebben a folyamatban a túlélő házastárs állagöröklése tulajdonképpen korlátot jelent. Figyelembe kell azonban venni, azt a körülményt is, hogy a túlélő házastárs halála esetén a korábban megosztott vagyon „egyesül” és azt ugyanazok a leszármazók fogják örökölni, akiknek a korábbi öröklése a fenti új rendelkezés miatt korlátozott volt. Ez a szabály egyértelmű tiszta helyzetet teremt, mindegyik fél – a leszármazók és a túlélő házastárs – használhatja a tulajdonába került vagyontárgyakat. Különösen jelentős ez a szabály akkor, ha a hagyatékban jelentős értéket képviselő pénz van. A pénz öröklése esetén, általánosnak mondható bírói gyakorlat szerint a túlélő házastárs a kamatra tarthatott igényt.

A túlélő házastárs helyzetét a jelenlegi szabályokhoz viszonyítva jelentősen javítja az az új rendelkezés, hogy a túlélő házastárs haszonélvezeti jogának megváltását időkorlát nélkül kérheti. Az új szabály azért jelentős a túlélő házastársra nézve, mert a jelenlegi szabályok a hagyaték megnyíltától illetve a hagyatéki eljárás befejezésétől számítva csak egy év időtartamot biztosítottak a haszonélvezeti jog megváltására.

Amennyiben a túlélő házastárs újabb házasságot kötött, a haszonélvezeti joga úgy szűnt meg, jelentős vagyoni értékű jogától úgy esett el, hogy nem volt lehetősége annak „értékesítésére”, vagyis időmúlás miatt a megváltást már nem érvényesíthette.

Az új szabályok szerint is a túlélő házastárs haszonélvezeti joga újabb házasságkötésével megszűnik, tekintettel azonban arra, hogy bármikor kérheti a haszonélvezeti jogának a megváltását, sérelem nem éri. Ilyen esetben is a megváltás mértéke az egy gyermekrésznit rész. Az új szabály kimondja, hogy a megváltást a leszármazó és a túlélő házastárs méltányos érdekeinek figyelembe vételével kell megejteni.

A túlélő házastárs haszonélvezeti jogának időkorlát nélküli megváltási joga tekintetében az új szabály semmilyen korlátot nem állít. Véleményünk szerint a szabály ezért alkalmazható lesz egyrészt a volt közös lakásra és annak berendezési és felszerelési tárgyaira örökölt haszonélvezeti jogra, és alkalmazható lesz arra az esetre is, amikor a túlélő házastárs és a leszármazó(k) osztályos egyezség keretében a túlélő házastárs javára az egész hagyaték tekintetében – a gyermekrésznit állagöröklés helyett – holtigtartó haszonélvezeti jogot alapítanak.

2.2. Túlélő házastárs öröklési helyzete, ha nincs leszármazó.

Ha nincs leszármazó, vagy a leszármazó bármilyen okból nem örököl, a túlélő házastárs megörökli az örökhagyóval korábban közösen használt lakás és annak berendezési és felszerelési tárgyainak a tulajdonjogát. A vagyon többi részén a szülővel illetve a szülőkkel közösen fog állagot örökölni, mégpedig a vagyon felét a túlélő házastárs, másik felét pedig a szülők, egymásközött egyenlő arányban. Valamelyik szülő kiesése esetén a kiesett szülő részét is a másik szülő fogja örökölni.

Amennyiben az örökhagyó szülei bármilyen okból kiestek az öröklésből, helyettesítésre nincs lehetőség, tehát a szülő leszármazója nem örököl, hanem az egész vagyont a túlélő házastárs fogja örökölni.

Mivel a szülő állagöröklésének előfeltétele a leszármazó hiánya vagy bármely okból történő kiesése, az élet általános rendje szerint a fiatalabb korosztályhoz tartozó örökhagyók esetében kerülhet alkalmazásra ez a szabály. Azért tartjuk ezt a rendelkezést fontosnak és jelentősnek, mert ha a szülő elveszíti gyermekét, idős korára eltartó nélkül marad vagy maradhat, még a nála rendszerint egy korosztállyal fiatalabb túlélő házastárs lényegesen jobban tud magáról gondoskodni, esetleg újabb párkapcsolatot is létesít, tehát megélhetése jobban biztosított.

Tudomásul kell venni, hogy a leszármazó vagyonaiban – a mai viszonyok között – rendszerint jelentős részt képvisel, amit szülői támogatásnak szoktunk nevezni. A szülőktől kapott vagyontárgyakra nézve kétségtelen, hogy a továbbra is, meglévő ági öröklés, legalább is jelentős mértékben megoldja a kérdést. Az olyan támogatásokra gondolunk elsősorban, ami közvetlen valamilyen vagyontárgy átadásában nem jelenik meg. Ilyennek tekintjük például, amikor a szülők természetben biztosítják a gyermekük és házastársának az étkezését, Az ilyen helyzetek megoldásában – úgy gondoljuk – a társadalom igazságérzetével találkozik a szülő öröklése.

2.3. A szülő és a szülő leszármazójának öröklése

A felmenő ági törvényes öröklés szabályai csak annyiban változtak, hogy az új szabályok kibővítették a törvényes örökösök körét. A jelenleg hatályos rendelkezések a nagyszülők után az oldalági öröklés lehetőségét lezárják és csak egyenes ágon, lehet örökölni. Ott is azzal az eltéréssel, hogy nem érvényesül az a szabály, hogy az örökhagyóhoz közelebb eső személy öröklése kizárja az örökhagyóhoz távolabb eső személy öröklését.

Az új rendelkezés az oldalági öröklést egy fokkal feljebb zárja le, vagyis megengedi a dédszülő leszármazójának az öröklését. Ezt követően a jelenlegi szabályok érvényesülnek, vagyis minden egyenes ági felmenő fejenként egyenlő arányban lesz törvényes örökös.

Ez a rendelkezés – legalább is elviekben – lényegesen leszűkíti az állam törvényes örökösi lehetőségét, ami a jelenlegi gazdasági, társadalmi viszonyok mellett indokolt. Az állam öröklésének tulajdonképpen nem az állami vagyon növelése a célja, hanem az, hogy uratlan vagyon ne keletkezzen. Az állam öröklésének a hiányában, ha az örökhagyó vagyona végintézkedés hiányában uratlan dolog lenne, amin tetszés szerint, birtokba vétellel, bárki tulajdonjogot szerezhetne.

IV. A kötelesrész szabályainak változása

A kötelesrész általánosan elfogadott az európai jogrendszerekben, noha kétségtelen, hogy jelentős mértékben akadályozza a tulajdonost abban, hogy rendelkezési jogát halála esetére szabadon gyakorolja. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy társadalmi elvárásnak is megfelel az a rendelkezés, hogy az örökgyóhoz legközelebb állók az örökgyó vagyónából valamilyen formában részesüljenek.

Azon a körülményen nem érdemes vitatkozni, hogy a kötelesrész intézménye elavult-e vagy nem. Egyet lehet azzal érteni, hogy a legközelebbi hozzátartozók részesüljenek a hagyatékából. Igaz, hogy ez az örökgyó rendelkezési jogának a korlátja, de közérdekből, vagy méltánylást érdemlő magánérdekből a rendelkezési jog is korlátozható. Véleményünk szerint két irányban lehet, vagy pontosabban fogalmazva lehetett volna elmozdulni.

Az egyik irány, hogy a kötelesrésztől történő megfosztásra, vagyis a kitagadás lehetőségére a jelenlegi társadalmi elvárásoknak nem megfelelő jogosulttal szemben a hatályos szabályoknál szélesebb körben legyen lehetőség.

Ez véleményünk szerint megtörtént, a jelenleg hatályos rendelkezésekhez viszonyítva a kitagadási okok egyrészt „finomítva” lettek. Csak példaként utalunk a 7:78 § (1) bekezdés b) pontjára, ahol a jelenlegi szabály szerint csak akkor lehetett valakit kitagadni, ha az örökgyó sérelmére *súlyos* bűncselekményt követett el. Az új szabályozás lehetővé teszi a kitagadás, ha az örökgyó sérelmére bűncselekményt követett el a jogosult.

Másik ilyen „finomítás”, hogy a kötelesrész alapjába beszámítandó ingyenes juttatás, csak akkor vehető figyelembe, ha az örökgyó halálát megelőzően tíz éven belül történt. A jelenlegi szabály ugyanezt 15 évben határozza meg.

Az új szabályozás bezárja, vagy legalább is behajtja azt a kiskapu lehetőséget, hogy a jogosult kötelesrész igényét tartási, öröklési vagy gondozási szerződés megkötésével játszzák ki. Az új rendelkezés szerint ugyanis a szerződés megkötésétől számítva, ha a hagyaték két éven belül nyílik meg, akkor a tényleges tartás, gondozás értékén felüli részt a kötelesrész alapjához hozzá kell számítani.

A másik irány a jogosultak sorrendje. A jelenlegi és az új szabályozás is, csak felsorolja a kötelesrészt jogosultakat, de sorrendet nem állapít meg. A sorrend közismerten: leszármazó, házastárs, szülő. A jelenlegi gyakorlat elméletileg nem vitatható módon abból indul ki, hogy a kötelesrész a törvényes öröklés rendjébe tartozik, tehát a törvényi felsorolás megegyezik a törvényes öröklés sorrendjének és ezért az a kötelesrésztre való jogosultságot is jelenti. Úgy gondoljuk, hogy itt lehetett volna a törvényes öröklésnél alkalmazott módon és formában a sorrenden változtatni. Kétségtelen, hogy ezt a bírói gyakorlat megetheti, mert jogszabály nem köti a kezét, de talán érdemes lett volna ezt normatív erővel is kimondani.